

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

MŰVÉSZETI NEVELÉS AZ EGYETEM FALAI KÖZÖTT ÉS AZON TÚL

**A debreceni tudományegyetem bölcsészettudományi
kara oktatóinak művészeti, művészetelméleti és
művészetpártoló tevékenysége
1914 – 1949**

Tamusné Molnár Viktória

Témavezető: Dr. Rébay Magdolna

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

Debrecen, 2016.

1. A doktori értekezés célkitűzései, a téma körülhatárolása

A Debreceni Egyetem alapításának és a Bölcsészettudományi Kar működésének 100. évfordulója alkalmából emlékülések, konferenciák sorát rendezték az utóbbi években, valamint sok történeti kutatás is indult a jubiláló intézmény korszakainak feltárására. Ezek közé tartozik a jelen munka is, ami azonban egy egészen új aspektusból vizsgálja a bölcsészkar történetét. A megjelent tudományos kiadványok, egyetemtörténetek¹ elméleti alapot jelentettek számunkra, melyekhez újdonságokat, eddig még nem használt primer forrásokat kutattunk fel. Az ebből a szempontból eddig még nem, vagy kevésbé kutatott oktatói portrékat próbáltuk teljessé tenni tudományos-művészetelméleti kiegészítésekkel, s ezzel hozzájárulni az említett életutak gazdagításához. Tudományos jelentősége a témának, hogy az egyetemi bölcsész tanárok működését ilyen megközelítésből ezelőtt még nem vizsgálták.

A disszertáció fő célkitűzése a bölcsészkar oktatóinak a tanári hivatása során végzett művészeti, művészetpártolói, valamint közéleti tevékenységének a feltárása, bemutatása és elemzése a debreceni egyetemi oktatás első periódusában. Értekezésünk az egyetemi bölcsész tanszékek, pedagógiai műhelyek és városi értelmiségi, művészeti körök, csoportosulások tanár tagjai által 1914–1949 között elért művelődéstörténeti, esztétikai eredmények összegzésére irányul. Az értekezés időkerete az egyetem bölcsészettudományi kara működésének kezdetétől a 2. világháborút követő új kari struktúra kialakulásáig tartó időszak, hiszen az 1948/49-es tanév gyökeres fordulatot hozott a magyar felsőoktatás, így a debreceni egyetem életében is.

A 20. század első felében a bölcsészettudományi kar számos tanszékén megfigyelhető volt a többségében az oktatás során, de kiegészítő tevékenységként is végzett művészeti aktivitás. Az általunk használt megközelítés szerint a művészeti ágak alábbi felosztását követjük: tánc, zene, képzőművészet, építészet, iparművészet, irodalom, szín(ház)művészet, fényképészet és filmművészet. E jól elkülöníthető területekhez kapcsolódó oktató, alkotó vagy támogató attitűdöt mutatjuk be az egyes életművekben. Az irodalom esetében a szépirodalmi alkotó tevékenységre koncentrálnak az irodalomtörténeti munkássággal szemben. Külön fejezetben tárgyaljuk az oktatás során közvetített esztétikai-művészetelméleti tartalmak és művészettörténeti ismeretek szerepét, jelentőségét a hallgatók

¹ Mudrák József: A Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története (1914 – 1949); Orosz István, Barta János (szerk.): A Debreceni Egyetem története 1912-2012; Papp Klára (szerk.): A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának története I., benne Kerepeszki Róbert: A Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Kar, 1912–1929; Papp László: Amikor a Nagyerdő még a Bem térig ért... Emlékek a 100 éves Debreceni Egyetemről, különös tekintettel a Tisza István és a Kossuth Lajos Tudományegyetemre (1912-2012).

szemléletformálásában. A debreceni bölcsészkar számos szervezeti egységében találtunk olyan tanárokat, köztük számos professzort, akik saját tudományterületükön kívül egy vagy több művészeti ágban is igen jártasak voltak műkedvelő alkotóként, előadóként vagy éppen a művészek hű támogatójaként.

A Debreceni Pedagógiai Iskola tanárainak – Tankó Béla, Mitrovics Gyula, Karácsony Sándor - jelentősége a kutatási témánk szempontjából kiemelkedő, ezért egy fejezetben bemutatjuk a művészeti-esztétikai nevelés terén végzett tevékenységüket, valamint ennek helyét és szerepét a teljes életműben. A magyar neveléstudomány egyetemi iskolái közül a debreceni műhely mindig is fontos szerepet töltött be, hiszen a magyar oktatásügynek voltak olyan fordulatos évei, amelyekben a városunk egyetemén megalapozott pedagógiai gondolkodás országos jelentőséggel bírt. A nagyszabású, átfogó és összegző kutatás a debreceni műhely működéséről 2003-ban kezdődött, s eredményei már több kötetben láttak napvilágot. Mi is a Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézetében folytatott „*A 'Debreceni Iskola.' Pedagógiai-tanárképzési irányzatok és képviselőik történeti regionális összefüggésben*” című (OTKA nyilvántartási szám K62593), Brezsnýánszky László professzor vezette kutatásba kapcsolódtunk be.

Az egyetemi oktatás első periódusának bölcsész professzorai és oktatói többségükben érintették életművükben a művészeti vagy esztétikai nevelés területét fontosnak tartva azt a személyiségfejlesztés, vagyis a nevelés-oktatás folyamatában. Az értekezésben tárgyalt tanáregyenységek tanítási időn kívüli aktivitásukkal is nagyban hozzájárultak az egyetemi kulturális élet színesítéséhez, a programok széles választékához. Kutatásunk tehát hozzájárul a debreceni egyetemi bölcsész tanárok és tanszékek, műhelyek, valamint a város értelmiségi köreinek jelentős művelődéstörténeti, kulturális ismeretterjesztési és művészetpártolói tevékenységének eddig feltáratlan vagy részben feltárt eredményeinek gazdagításához.

A kutatás során fő vizsgálati szempontként merült fel, hogy a 20. század első felében mennyire volt társadalmi elvárás, az értelmiségi mentalitás része az egyetemi elit kulturális, kimondottan a művészeti életben való aktív részvétele vagy mennyiben tekinthető ez véletlenszerű, az egyes életművekben elszigetelt tevékenységnek, magánjellegű érdeklődésnek? Az alábbi kérdéseket foglalmaztuk meg ezzel kapcsolatban:

1. Az egyetemi katedrájukat elfoglaló tanároknak rendelkeznie kellett-e művészeti jártassággal, hozzáértéssel, ami a 20. században társadalmi elvárásnak megfelelő közéleti pozíciót vagy pozíciókat biztosított számukra? A művészet elméleti oktatásának kérdései egy-egy speciális érdeklődési területet jelentettek a tanári életpályákon vagy általános tendencia

szerint minden bölcsész felkészültséggel rendelkező szakember végezte ezt a jellegű ismeretközlést?

2. Milyen keretek között jelentek meg a művészet elméleti ismeretei az egyetemi tanrendben? Kiemelten egy tanszék látta el az erre vonatkozó oktatási feladatokat vagy több tanszék keretében, esetleg külön csak ezekkel a tárgyakkal foglalkozó tanárok közvetítették a tartalmakat?

3. Milyen mértékben tükrözi a vizsgált időszakban készült hallgatói dolgozatok témaválasztása a bölcsészkar tanárai által oktatott művészeti-esztétikai tárgyakat és tartalmakat? Inspirálták-e ezek az oktatók a hallgatókat vagy sem? Milyen tantárgyabból született a legtöbb művészeti témájú dolgozat és milyen eredménnyel? Mi lett ezekből a tanárjelöltekből a diploma megszerzése után? Mennyire határozta meg az egyetemi tanulmányok utáni tevékenységüket egykori tanáraik művészeti nevelése?

4. Fontos annak tisztázása, hogy milyen közéleti fórumokon, eseményeken – városi tudományos és művészeti társaságok tagságában és rendezvényein, egyetemi és egyetemen kívüli előadások, hangversenyek, kiállítások alkalmain – nyílt lehetőség az egyetemi oktatók számára művészeti alkotásaik, produkcióik bemutatására, illetve az alkotó művészek anyagi és erkölcsi támogatására, mecénálására, egyáltalán művészetpártolói tevékenységek végzésére? Mely művészeti ágakkal kerültek kapcsolatba az általunk vizsgált tanárok?

5. Hogyan hatott a korabeli Debrecen kulturális életére az egyetemi tanárok aktív közéleti művészeti tevékenysége és hogyan alakította ezt a város kultúra- és művészettámogató viszonyulása? Milyen volt a debreceni befogadó közönség hozzáállása?

2. Alkalmazott módszerek, megközelítési módok, források

A kutatás során kvalitatív módszerekkel dolgoztunk. Eszmetörténeti vizsgálatot folytattunk biografikus módszerekkel, olyan tényfeltáró kutatást, amely a vizsgált tanárok, professzorok és szervezetek művészeti munkásságának feltárását tűzte ki célul. A Debreceni Pedagógiai Iskola oktatóiból indultunk ki, s felismerve, hogy a bölcsészkaron még számos olyan tanár tanított, aki sokat alkotott és tevékenykedett a különböző művészeti ágakban, kibővítettük kutatásunkat a bölcsészkar egyéb tanszékeire is, sőt az egyetem oktatási rendjén kívüli szervezetekre és rendezvényekre is. Minden olyan aktivitást ide soroltunk, melyeket a kutatás céljai között vizsgálandó művészeti ággént megemlítettünk, tehát a szépirodalom, zene, tánc, képzőművészet, szín(ház)művészet, építészet, iparművészet, fényképészet és filmművészet területét, mindazokat, melyekhez a vizsgált tanárok tevékenységükkel kötődtek. Kutattuk továbbá műgyűjtő, műpártoló tevékenységüket és művészeti közéleti szerepvállalásukat. Így

összesen 18 bölcész tanári életpályát elemeztünk a művészet elméleti és gyakorlati oldaláról közelítve: Tankó Béla és Mata János filozófia, Mitrovics Gyula és Karácsony Sándor pedagógia, Pap Károly, Zsigmond Ferenc, Hankiss János, Juhász Géza és Koczogh Ákos irodalom, Láng Nándor és Járdányi-Paulovics István régészet, Gerlőtei Jenő francia irodalom, Gáborjáni Szabó Kálmán és Kádár Zoltán művészettörténet, Pukánszky Béla német irodalom, Berei Soó Rezső botanika, Csenki Imre művészettörténet és Lükő Gábor folklorisztika tárgykörben oktattak és kutattak.

Dokumentum- és tartalomelemzés módszerével ismertettük a Debreceni Református Kollégium működését, illetve a belőle szervesen kifejlődő Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem (és jogutódai) megalapítását, az egyetem keretein belül, illetve kívül működő kulturális-művészeti szervezetek és a Bölcsészettudományi Kar érintett oktatóinak életét és munkásságát bemutató, valamint az általuk készített dokumentumok közvetített üzenetét, az utókorra hagyományozott nevelési eszmerendszerek alapelveit. A Debreceni Pedagógiai Iskola első korszakának professzorait bizonyos algoritmikus tartalomelrendezést követve mutattuk be: életút, filozófiai eszmerendszer, pedagógiai munkásság és legteljesebb jellemzéssel az esztétikai alapelvek összessége, majd az életpályák értékelése követi egymást.

A kutatás során a Debreceni Református Kollégium és a debreceni egyetem alapításának, történetének, működésének és kimagasló személyiségeinek megismeréséhez primer forrásként levéltári, kéziratbeli, illetve családtagok tulajdonában lévő személyes iratokat, rokoni, baráti és tanítványi visszaemlékezéseket, valamint egyetemi évkönyveket, jegyzőkönyveket használtunk. A részletesen tárgyalt bölcész tanárokról, professzorokról próbáltuk a személyes hagyatékok fennmaradt iratait, illetve a kortárs tudóstársak, kollégák által írt kritikákat, recenziókat és jubileumi tanulmányokat elolvasni és feldolgozni. Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, Mikrofilmtára és Törzsgyűjteménye, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Bölcsészettudományi és Természettudományi Könyvtár Kézirattára, a Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára, a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Helytörténeti Gyűjteménye, a Déri Múzeum Irodalmi és Képzőművészeti Gyűjteményének kéziratait, a földesi Karácsony Sándor Emlékmúzeum és a püspökladányi Karacs Ferenc Múzeum Csenki Imre-hagyatéka szolgáltak elsődleges forrásként a vizsgált professzorok által írott, sok esetben mások által eddig még nem kutatott művek és dokumentumok, valamint a tanulmányaikkal, oktató munkájukkal kapcsolatos személyes iratok feldolgozásában. Így kaptunk adatokat, információkat régi tanítványoktól, családtagoktól, akikkel interjút készítettünk vagy leveleztünk.

A téma szakirodalmi háttérének kiválasztásához és áttekintéséhez a Debreceni Egyetem előzményeiről, létrejöttéről és professzorainak munkásságáról eddig megjelent nagy, összefoglaló művek, valamint cikkek, tanulmányok, illetve az ezekből összeállított egyetemi, majd országos kiadványok, különösen a centenárium tiszteletére megjelentetett kötetek (Mudrák 2012; Mudrák, Király 2012; Orosz, Barta 2012; Papp L. 2013; Kerepeszki 2014; Papp K. 2014) biztosították a szekunder vagy másodlagos forrásokat. A Debreceni Református Kollégium történetét feldolgozó kötetek és publikációk (Barcza 1988; Győri L. 2006), a Debreceni Pedagógiai Iskola eddig megjelent kiadványai, tanulmánykötetei (Brezsnyánszky 2004, 2005, 2007; Fekete K. 2004, 2007, 2013; Fenyő 2004, 2006, 2007, 2015) illetve más, rokon témákban készült doktori értekezések (Ugrai 2005, Holik 2006, Gosztanyi 2008, Köves 2009, Vincze 2011, Vargáné Nagy 2013) is gyarapították a kiindulási alapot.

3. Az értekezés új tudományos eredményei

A disszertációban alapvetően a debreceni tudományegyetem bölcsészettudományi karának tanszékein 1914 és 1949 között tanító professzorok és tanárok művészeti-alkotó, művészetelméleti-oktató és művészettámogató-pártoló tevékenységének jelentőségéről adunk számot. Első kutatási kérdésünkre válaszolva kimondhatjuk, hogy az értekezésben tárgyalt bölcsész tanárok, professzorok a debreceni közélet, ennek szerves részeként a debreceni művészeti élet vezető testületét alkották a vizsgált szervezetek tagjaiként, gyakran több társaságban is egyszerre. Esetükben egy társadalmi elvárás találkozott az egyéni késztetésükkel, amit tulajdonképpen református kollégiumi elődeik vagy előző pozíciójuk mintájára követtek immár egyetemi oktatóként. Kutatásunk szerint a debreceni bölcsész tanárok művészeti oktatása az egyetemi tanári szabadság megnyilvánulásának is tekinthető, amennyiben a bölcsészeti karokon a 20. század első felében szokásos teljes tanszabadság elve érvényesült. Minden tanár azt adott elő, amit akart, amit jónak látott, s az általunk vizsgált oktatóknál ez nagy valószínűséggel művészeti, esztétikai tartalmaknak felelt meg. Mindez érdeklődésüknek, speciális, művészeti képzettségüknek volt köszönhető, illetve a régész és művészettörténész oktatók szakterületéből következett. Nem állíthatjuk ezért általánosságban, hogy minden bölcsész felkészültséggel rendelkező tanárember végzett esztétikai jellegű ismeretközlést tanítási gyakorlatában. Inkább mondhatjuk, hogy a művészet elméleti oktatása sajátos színfoltot jelentett a bemutatott tanári életpályákon.

Ide kapcsoljuk a művészetelmélet tanrendekben és tanszéki keretek között való megjelenésének kérdését. A művészetelméleti ismeretek legsúlyozottabban az egyetem

Filozófia, majd Pedagógia Tanszéke esztétika óráin kerültek közvetítésre. Ezen kívül más tanszékek oktatói is tanítottak esztétikai-művészeti tartalmakat – itt elsősorban az irodalomtörténet, az idegen nyelvek, a régészet és a művészettörténet professzoraira, magántanáraira és szakelőadóira gondolunk.

A Debreceni Pedagógiai Iskola tanárainak jelentősége ebből a szempontból kiemelkedő, mert egyrészt ők hárman jelentették az adott korszak hivatalos, tanrend szerinti művészetelmélet és esztétika oktatóit, másrészt, mert számos esetben nem az egyetemen végezték ezt a jellegű tevékenységüket. Tankó Béla esztétika-tárgyú tanóráin kívül rendszeresen fellépett hangversenyeken egyetemi kollégáival, tanítványaival. A Népszerű Főiskolai Tanfolyamok és a Debreceni Nyári Egyetem ismeretterjesztő alkalmain zenetörténeti, zeneesztétikai előadásokat tartott. Elmarasztalható viszont abból a szempontból, hogy jó színvonalú beszédeit nem vetette papírra, írásművet alig találni tőle, így értékes gondolatait nem öröközte meg az utókornak. Mitrovics Gyula egészen fiatal középiskolai tanárkora óta, még sárospataki éveitől kezdődően publikált képzőművészeti kiállításokat méltató kritikákat országos terjesztésű folyóiratokban, és nagyon gyakran nyitott meg tárlatokat, elsősorban Budapesten. A debreceni pedagógia tanszék első vezetőjeként, művészettörténet oktatóként és a Debreceni Nyári Egyetem rendszeres művészeti előadójaként számos tárgyat oktatott az esztétika és a művészettörténet tárgyköréből, igaz kantianus esztétikája rendkívül korszerűtlen. Karácsony Sándor elsősorban a népművészet szerves beépülését hangsúlyozta a fiatalok nevelése, oktatása terén. Jelentős területet képviselt pedagógiájában a diákszínjátszás. Még gimnazistaként, a Debreceni Református Kollégiumban több verset és színdarabot is írt. Igaz, hogy ezek meglehetősen alacsony színvonalú alkotások, de sosem tagadta meg őket. Később, középiskolai tanárként pedig rendezett is. A Nyári Egyetem népszerű előadói közé tartozott ő is. Ezen felül mindhárman számos tudományos-kulturális szervezet és lap vezetői, szerkesztői voltak.

Akik nem oktattak az egyetemen művészeti tartalmakat, azok az egyetemen kívül, közéleti és tudományos társaságbeli tevékenységeik között végezték a művészeti nevelést és ismeretterjesztést. Ide köthető a művészeti alkotások bemutatására és a művészetpártolásra alkalmas közéleti fórumokat, eseményeket feltáró kérdésre adott válaszuk, mely szerint a 20. század elején az egyetemi tanároknak közéleti szerepvállalásuk tekintetében szellemi vezetőként el kellett foglalni a helyüket a különböző társadalmi egyesületekben, kulturális társaságokban. Éppen ezért többségük tanárként és magánemberként is képviselte tudományegyetemét nemzetközi és hazai konferenciákon, rendezvényeken. Az egyetemen és a közéletben betöltött szerepeik számtalan alkalmat biztosítottak a nyilvánosság előtti

szereplésre. Számos publikációjuk jelent meg az ország és a város vezető sajtóorgánumaiban, és rendszeresen vállalták népszerűsítő előadások tartását képzőművészeti, zenei és irodalmi seregszemléken, baráti összejöveteleken a Magyar Rádióban, a Magyar Állami Operaházban, a Szépművészeti Múzeumban, a Déri Múzeumban, a Csokonai Színházban, a Csokonai Körben, a Művészházban vagy az Ady Társaság nyilvános rendezvényein. Voltak, akik műalkotásokat létrehozó alkotó művészként gyakorolták határozott, jól körülhatárolt stílusjegyeik és tartalmi mondanivalójuk megjelentetését. Néhányan művészettámogató tevékenységükkel segítették az arra rászoruló művészeket. Többen pedig művészeti kritikusként váltak ismertté a lakosság körében.

Megkerestük és felvázoltuk azokat az extrakurrikuláris művészeti, kulturális vagy ismeretterjesztő megjelenési formákat, melyeken a vizsgált oktatók széleskörű tevékenységükről beszámoltak, bemutatkoztak. A Csokonai Kör felolvasó ülései, a Debreceni Szemle tanulmányai, könyvismertetései, a Műpártolók Egyesülete, a Művészház és az Ajtósi Dürer Céh tárlatai a Déri Múzeumban, az Ady Társaság összejövetelei, a Debreceni Nyári Egyetem művészeti előadásai, programjai, a városi hangversenyek, kiállítások mind színhelyei voltak ezeknek az eseményeknek. A disszertációban tárgyalt egyetemi tanárok közül többen (Tankó Béla, Mitrovics Gyula, Karácsony Sándor, Gerlótei Jenő és Soó Rezső) is szívesen támogatták anyagi, illetve erkölcsi segítséggel fiatal, kezdő vagy nehéz pénzügyi helyzetben lévő művész ismerőseiket, kollégáikat, esetleg tanítványaikat úgy, mint Mata Jánost vagy Senyei Oláh Istvánt, akiket rendszeres megrendeléseikkel mecénáltak.

Világossá vált számunkra, hogy az általunk vizsgált tanárok szinte minden művészeti ággal kapcsolatot tartottak, de személyes kontaktusba nem mindegyikkel kerültek. Műveiket végigolvasva első gondolatunk az, hogy a legtöbbet irodalmi kérdésekről publikáltak – talán, mert maguk is író emberek voltak, de jelentősebb magyarázat lehet, hogy az egész művészet- és esztétikatörténetről elmondható az irodalmi-költészeti kérdések hangsúlyos taglalása minden más művészeti ág mellett. Az irodalom mellett számos tanárhoz igen közel állt a zene műfaja több okból is. Egyrészt a vallás tisztaságát leginkább, legmagasabb szinten visszaadni képes művészeti ágnak tekintették, másrészt többségük zeneileg képzett, több hangszeren is játszó, egyes alkalmakon (pl. egyetemi ünnepek, megemlékezések, Népszerű Főiskolai Tanfolyami estek, Nyári Egyetemi műsorok, előadások, hangversenyek, városi koncertek, kisebb kamaraestek) gyakorló muzsikusként is fellépő műkedvelők voltak.

A bölcsészkaron készített hallgatói dolgozatokra vonatkozó kérdéscsoportot megvizsgálva kimutattuk, hogy csak csekély számban születtek művészeti-esztétikai témájú írások, azok is kiváltképp olyan professzoroknál, akik nem elsősorban fő tárgyaik között

tartottak ilyen jellegű kurzusokat, bár kétségtelen, hogy hirdették őket. Azok hatására, akik a művészetelméleti-esztétikai tartalmakat oktatták csak egy-két dolgozat született vagy egyetlen sem. Ezek többsége tanári szakdolgozat, melyeket néhányan doktori értekezésként is megvédték. Valószínű, hogy az egyetem diáksága nem szívesen vállalkozott művészeti tartalmak kutatására, hiszen ez nagyfokú vagy teljes önállóságot kívánt tőlük. Ez a nagy erőfeszítés pedig nem tartozott a tanári diploma megszerzésének kötelező feladatai közé. Az egyetemi tanrendek alapján kimutattuk és rendszereztük, hogy több tanszék tantárgyai között is megjelentek a művészetelméleti-esztétikai jellegű kurzusok. Elsősorban filozófiai, pedagógiai, művészettörténeti tárgyakat találtunk, melyek témakörei jól nyomon követhetők a hallgatói dolgozatok művészeti témaválasztásában, továbbá címeikben felismertük oktatóik egyes kurzusait. Azt feltételeztük, hogy a hallgatók művészeti témaválasztásai visszatükrözik tanáraik hatását tanulmányaikra, illetve diplomaszerezés utáni pályaválasztásukra és érdeklődési körükre. Igazán azonban csak néhány esetben van tudomásunk ilyen befolyásról még élő hozzátartozóktól és fennmaradt írásokból, hiszen nem készültek erre vonatkozó követéses vizsgálatok.

Az utolsó kutatási kérdések megválaszolása közben arra világítottunk rá, hogy Debrecenben a művészeti élet iránti érdeklődés erősen mérsékelt jellegű volt a 20. század első felében. A helyi művészeknek nagyon meg kellett küzdeniük a megélhetésért. Állami támogatás, városi megrendelés és az elhelyezkedési lehetőség (pl. rajztanári) minden művészeti területen csekély volt. Ez nyilván kiábrándultságot eredményezett a város művész társadalmában. A tárgyalt művészeti társulásoknak éppen ezért fokozott erőfeszítésekkel kellett a művészeket és a közönséget összekapcsolni. Ez igen nehéz feladatot jelentett még az elhivatott tagoknak is. A műgyűjtésnek szinte egyáltalán nem volt hagyománya Debrecenben, csupán egy-két magángyűjtő élt a városban, ők is inkább a régebbi korok műveit vásárolták szívesen, nem a kortársakét. Közöttük jelentett kivételt néhány egyetemi professzor, akiknek segítő tevékenysége – ismerve a körülményeket – érthető módon még inkább felértékelődik. A város mint mecénás nem létezett, csupán közösségi helyiségeit adta oda kiállítások, előadóestek, hangversenyek rendezése céljából. Később Debrecen kulturális szempontból fokozatosan kiemelkedett a vidéki városok köréből, hiszen az Ady Társaság irodalmi, zenei, de különösen képzőművészeti osztálya – elsősorban a tagságát többségében alkotó egyetemi bölcsész oktatók tevékenysége által – maradandó fejlesztő hatást gyakorolt nemcsak a helyi, de a fővárosi közönségre is.

Érdekes összefüggésre mutattunk rá: akár helyi, akár más városból érkező tanárok is voltak ők, Debrecenbe érkezésüket követően előbb-utóbb tagjai lettek a város értelmiségi

köreit tömörítő szervezeteinek, ahol szoros szakmai és baráti kapcsolatot ápoltak egymással. Aktív publicisztikai, tudományos-ismeretterjesztő előadói és műalkotásokat kiállító szerepvállalásuk fontos szerepet töltött be a város kulturális életében, ezáltal jutott Debrecen a hazai kultúra fellegvárába sok területen. Az értekezésben vizsgált tanárok egyetemi és egyetemen kívüli aktivitása fokozottan hozzájárult ahhoz, hogy Debrecen joggal nevezhető jelentős magyar kulturális és művészeti központnak a két világháború közötti Magyarországon.

A dolgozat lényeges eredménye a feldolgozott tanári életpályák esztétikai üzeneteinek feltárása, melyek szerves részét képezték az egyetemi oktatók által végzett művészi alkotómunkának, a művészet befogadásának, értelmezésének és kritikájának vagy éppen magát a műalkotást létrehozó tevékenységeknek és támogatásuknak 1914 és 1949 között. Értekezésünk végső soron bemutatni vállalkozott, milyen sokrétű művészeti tevékenységet folytattak a 20. század első felében a debreceni egyetem bölcsészettudományi karának oktatói tudományos feladatvégzésük mellett.

Hivatkozások jegyzéke

- Barcza József (szerk. 1988): A Debreceni Református Kollégium története. A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya. Budapest.
- Brezsnyánszky László, Fenyő Imre (szerk. 2004): A Debreceni Iskola. Acta Paedagogica Debrecina. A Debreceni Egyetem Bölcsészkar Neveléstudományi Tanszékének Közleményei CIII. Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszék. Debrecen.
- Brezsnyánszky László (2005): A pedagógiai tudósutánpótlás a debreceni egyetemen, a húszas-negyvenes évek magántanárai. In: Buda András, Kiss Endre (szerk. 2005): Interdiszciplináris pedagógia és az elvárások forradalma. A III. Kiss Árpád Emlékkonferencia előadásai. Kiss Árpád Archívum Könyvtára, Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszék, Debrecen, 131-138.
- Brezsnyánszky László (2006): Folytonosság és megszakítottság a debreceni pedagógiai iskola képző tevékenységében, működésében. In: Buda András, Kiss Endre (szerk. 2006): Interdiszciplináris pedagógia és az oktatás finanszírozása. A IV. Kiss Árpád Emlékkonferencia előadásai. Debrecen. 2006. 299-307.
- Brezsnyánszky László (szerk. 2007) A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat. Budapest. 185-189.
- Fekete Károly (2004): A Debreceni Református Kollégium tanárai az egyetemen. In: Brezsnyánszky László (szerk. 2004): A Debreceni Iskola. Acta Paedagogica Debrecina. A Debreceni Egyetem Bölcsészkar Neveléstudományi Tanszékének Közleményei. Debrecen. Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszék, Debrecen. 71-89.
- Fekete Károly (2007/a): A Debreceni Református Kollégium tanárai az egyetemen. In: Brezsnyánszky László (szerk. 2007): A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat. Budapest. 29-39.

- Fekete Károly (2007/b): Karácsony Sándor a teológus szemével, avagy Karácsony Sándor egyháztörténeti jelentősége. In: Brezsnýánszky László (szerk. 2007): A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat. Budapest. 224-235.
- Fekete Károly (2013): Százéves az egyetemi rangú teológiai oktatás Debrecenben. Rectori tanévnyitó beszéd. In: Kustár Zoltán (szerk. 2013): Orando et laborando. A Debreceni Református Hittudományi Egyetem évkönyve a jubileumi 475. tanévről 2012/2013. DRHE. Db. 15-19.
- Fenyő Imre (2004/a): Karácsony Sándor. In: Brezsnýánszky László, Fenyő Imre (szerk. 2004): A Debreceni Iskola. Acta Paedagogica Debrecina. A Debreceni Egyetem Bölcsészkar Neveléstudományi Tanszékének Közleményei. Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszék. Debrecen, 2004. 35-40.
- Fenyő Imre (2004/b): Tankó Béla. In: Brezsnýánszky László, Fenyő Imre (szerk. 2004): A Debreceni Iskola. Acta Paedagogica Debrecina. A Debreceni Egyetem Bölcsészkar Neveléstudományi Tanszékének Közleményei. Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszék. Debrecen, 2004. 17-25.
- Fenyő Imre (2006): Böhm Károly, a Kolozsvári Iskola értékelméleti filozófiájának hatása a Debreceni Egyetemen. In: (Buda András, Kiss Endre szerk. 2006): Interdiszciplináris pedagógia és az oktatás finanszírozása. A IV. Kiss Árpád konferencia előadásai. 2005. november. Kiss Árpád Archívum Könyvtár Sorozata IV. kötet. Debrecen. 269-279.
- Fenyő Imre (2007/a): Arcképvázlat Karácsony Sándorról (1891-1952). In: Brezsnýánszky László (szerk. 2007): A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat. Budapest. 185-189.
- Fenyő Imre (2007/b): Karácsony Sándor egyetemen kívüli tevékenysége In: Brezsnýánszky László (szerk. 2007): A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat. Budapest. 212-218.
- Fenyő Imre (2007/c): Karácsony Sándor „műhelye” a Debreceni Egyetemen In: Brezsnýánszky László (szerk. 2007): A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat. Budapest. 201-211.
- Fenyő Imre (2007/d): Tankó Béla, a Debreceni Egyetem professzora (1876-1946) In: Brezsnýánszky László (szerk. 2007): A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat. Budapest. 170-180.
- Fenyő Imre (2015): A debreceni egyetem identitásteremtő aktusai 1914-1944. In: Kozma Tamás és mtsai (szerk. 2015): Tanárképzés és oktatáskutatás. HERA évkönyv 2014. Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete (HERA), 185-203. <http://hera.org.hu/wp-content/uploads/2015/05/HERA-k%C3%B6tet-2014-v%C3%A9gleges.pdf>.
Letöltés: 2015. július 1.
- Gosztonyi Ferenc (2008): A magyar művészettörténet-írás története (1875-1918). A „Pasteiner-tanszék”. ELTE BTK Művészettörténeti Doktori Iskola. Budapest. Doktori disszertáció. <http://doktori.btk.elte.hu/art/gosztonyiferenc/diss.pdf> (letöltés: 2016. február 4.)
- Gosztonyi Ferenc (2012): A Pasteiner-tanítványok. ars hungarica. XXXVIII. évf. 1. sz. 11-71. <http://real-j.mtak.hu/4967/1/Ars%20Hungarica%202012.pdf> (letöltés: 2016. február 4.)
- Győri L. János (2006): „Egész Magyarországnak és Erdélyiségnek...világosító lámpása”. A Debreceni Református Kollégium története. Tiszántúli Református Egyházkerület. Debrecen.
- Holik Ildikó Katalin (2006): A tanárképzés gyakorlati műhelyei. A gyakorlóiskolák tanárképzési szerepének vizsgálata. Doktori (PhD) értekezés. DE BTK Humán Tudományok Doktori Iskolája. Debrecen.

- <https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/79518/ertekezes.pdf?sequence=6>
 Letöltés: 2015. március 15.
- Kerepeszki Róbert (2014): A Bölcsész-, Nyelv- és Történettudományi Kar, 1912–1929. In: Papp Klára (szerk. 2014): A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának története I. Debreceni Egyetem BTK, Debrecen. 11-66.
- Köves Szilvia (2009): A hazai rajzoktatás története (1777-1944) kortárs nevelési és művészeti irányzatok tükrében. PhD-disszertáció. ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola.
http://ppk.elte.hu/2009/images/stories/_UPLOAD/DOKUMENTUMOK/Nevelestudomany_PhD/2009/koves_szilvia_disszertacio_2009.pdf. Letöltés: 2011. április 20.
- Mudrák József (2005/a): A Debreceni Egyetem volt Régészeti Intézetének története és előzményei (1914-1952). In: Hollósi Gábor (szerk. 2005): Közlemények a Debreceni Tudományegyetem történetéből. 1. kötet. DE BTK Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola. Debrecen. 4-20.
- Mudrák József (2005/b): Pályatételek és pályamunkák a bölcsészettudományi karon In: Hollósi Gábor (szerk. 2005): Közlemények a Debreceni Tudományegyetem történetéből. 2. kötet. DE BTK Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola. Debrecen. 41-56.
- Mudrák József (2012/a): A Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története (1914 – 1949). Egyetemi Kiadó. Debrecen.
- Mudrák József (2012/b): Egyetemalapítási tervek és a Debreceni Tudományegyetem megalakulása. In: Orosz István, ifj. Barta János (szerk. 2012): A debreceni egyetem története 1912-2012. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. 41-55.
- Mudrák József (é.n.): Paulovics István a Régészet élén 1944-ig.
<http://www.jardanyi.hu/J.%20P.%20I/Paulovics%20Istvan%20%20Mudrak%20Jozsef%20tanulmánya.pdf>. Letöltés: 2014. május 12.
- Mudrák József – Király Sándor (2012): Felépítés, működés, oktatás, tudományos munka. In: Orosz István, Barta János (szerk. 2012): A Debreceni Egyetem története 1912-2012. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. 57-114.
- Orosz István, Barta János (szerk. 2012): A Debreceni Egyetem története 1912-2012. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Papp Klára (szerk. 2014): A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának története I. DE BTK, Debrecen.
- Papp László (2013): Amikor a Nagyerdő még a Bem térig ért... Emlékek a 100 éves Debreceni Egyetemről, különös tekintettel a Tisza István és a Kossuth Lajos Tudományegyetemekre (1912-2012) Debrecen.
- Ugrai János (2005): Önállóság és kiszolgáltatottság. A Sárospataki Református Kollégium működése 1793-1830. PhD-értekezés. <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/79211>
 Letöltés: 2015. március 10.
- Vargáné Nagy Anikó (2013): Jausz Béla a pedagógus professzor. Doktori (PhD) értekezés. Kézirat. DE BTK Humán Tudományok Doktori Iskola.
https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/177012/Vargane_Nagy_Aniko_Ertekezés-t.pdf?sequence=5&isAllowed=y letöltés: 2015. április 11.
- Vincze Tamás (2011): Karrierutak és iskolateremtés a XX. század első felének magyar neveléstudományában. (Mitrovics Gyula pályájának és szakmai műhelyének kvalifikációtörténeti nézőpontú bemutatása). Doktori (PhD) értekezés. DE BTK Humán Tudományok Doktori Iskolája. Debrecen.
<https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/109275/Vincze%20Tam%C3%A1s%20doktori%20%C3%A9rtekez%C3%A9se-t.pdf?sequence=6&isAllowed=y> Letöltés: 2015. március 15.

4. Az értekezés témájában született publikációk listája és további közlemények

DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR

Nyilvántartási szám: DEENK/113/2016.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Tamusné Molnár Viktória
Neptun kód: NLJ5BT
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10048848

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészlet(ek) (4)

1. **Tamusné Molnár V.**: A debreceni egyetemi elit és a művészetek (1914-1950).
In: Eliték nevelése és oktatása. Esetek és összefüggések a 18-20. századból. Szerk.: Kapusi Angéla, Ugrai János, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 162-174, 2015. ISBN: 9789632870786
2. **Tamusné Molnár V.**: Karácsony Sándor két hű követője: Karácsony hatása Mata János és Lükő Gábor életművére.
In: Közösségi művelődés - közösségi tanulás. Szerk.: Juhász Erika, Debrecen, Debreceni Egyetem TEK BTK Neveléstudományok Intézete, KultúrÁsz Közhasznú Egyesület, Debrecen, 400-415, 2014. ISBN: 9789634737667
3. **Tamusné Molnár V.**: Az ifjúság nevelése Karácsony Sándor, a "nagyhirű professzor" pedagógiájában.
In: Az adhatás gyönyörűsége és a ma öröme : tanulmányok a 70 éves Nanszáké dr. Cserfalvi Ilona tiszteletére. Szerk.: Pinczésné Palásthy Ildikó, Kólcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Debrecen, 52-59, 2010.
4. **Tamusné Molnár V.**: A debreceni rézmetsző diákok önképzőköre.
In: Grafikusművészek Ajtósi Dürer Egyesülete 2000-2010. Szerk.: Tamus István, Grafikusművészek Ajtósi Dürer Egyesülete, Debrecen, 120-125, 2010. ISBN: 9789630800785

Magyar nyelvű tudományos közlemény(ek) hazai folyóiratban (5)

5. **Tamusné Molnár V.** Művészeti témájú bölcsész hallgatói dolgozatok a debreceni egyetemen 1914 - 1949.
Educatio "közlésre elfogadva", 8, 2016. ISSN: 1216-3384.
6. **Tamusné Molnár V.** Mitrovics Gyula esztétikai írásai.
Zempléni Múzsá (Sárospatak). 11 (2), 9-31, 2011. ISSN: 1585-7182.
7. **Tamusné Molnár V.** Az esztétikai nevelés a debreceni iskola első korszakában (1914-1950).
ÓTE tájékoztató. 2010, 159-168, 2010. ISSN: 1589-1488.
8. **Tamusné Molnár V.** Peregrinatio academica. Külföldi egyetemjárás a Debreceni Református Kollégiumban a 16-17. században.
Módszert. Közl. 47 (5), 239-242, 2007. ISSN: 1219-0608.
9. Tamus I., **Tamusné Molnár V.** Rajzoktatásunk megteremtői és jelenlegi művelői.
Módszert. Közl. 41, 162-163, 2001. ISSN: 1219-0608.

Magyar nyelvű tudományos közlemény(ek) külföldi folyóiratban (3)

10. **Tamusné Molnár V.** Debreceni peregrinusok a 16-19. században.
Magiszter (Csíkszereda). 9 (2), 88-99, 2011. ISSN: 1583-6436.
11. **Tamusné Molnár V.** Művészeti közélet a Debreceni Református Kollégiumban.
Magiszter (Csíkszereda). 9, 112-124, 2011. ISSN: 1583-6436.
12. **Tamusné Molnár V.** Szemelvények id. Tankó Béla esztétikai tartalmú írásaiból.
Reform. Szle. 104 (1), 74-87, 2011. ISSN: 0254-4458.

Magyar nyelvű konferencia közlemény(ek) (12)

13. **Tamusné Molnár V.** A Debreceni Nyári Egyetem - mint alternatív oktatási szervezet - működése 1927-1949.
In: Interdiszciplináris pedagógia és az oktatási rendszer újraformálása - A IX. Kiss Árpád Emlékkonferencia : előadások [s.n.], [s.l.], [5], 2016.

14. **Tamusné Molnár V.:** A Debreceni Nyári Egyetem - mint alternatív oktatási szervezet - működése 1927-1949 között.
In: Interdiszciplináris pedagógia és az oktatási rendszer újraformálása : A IX. Kiss Árpád Emlékkonferencia : tartalmi összefoglalók. Szerk.: Buda András, Kiss Endre, Kiss Á.
Archivum Kvt. : DE Neveléstudományi Tanszék, Debrecen, 62, 2015. ISBN: 9789634738411
15. Tamus I., **Tamusné Molnár V.:** Az esztétikai nevelés lehetőségei a tanítóképzésben.
In: A református tanítóképzés múltja, jelene, jövője : [A Debrecenben, 2011. febr. 25-én azonos címmel rendezett konferencia előadásainak szerkesztett anyaga]. Szerk.: Pinczésné Palásthy Ildikó, Kólcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Debrecen, 166-170, 2011.
16. **Tamusné Molnár V.:** Karácsony Sándor gondolatai művészetéről, művészeti nevelésről.
Tanulmányok (Kólcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola, Debrecen). 2008/2009, 33-41, 2010.
ISSN: 1217-5692.
17. **Tamusné Molnár V.:** Tankó Béla, a sokoldalú tudós.
Tanulmányok (Kólcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola, Debrecen). 2008/2009, 22-30, 2010.
ISSN: 1217-5692.
18. **Tamusné Molnár V.:** Karácsony Sándor és a művészetek.
In: Nemzetnevelés - felnőttnevelés - közművelődés : [Tudományos konferencia és szakmai találkozó Karácsony Sándor és Durkó Máttyás emlékére, Debrecen, 2010.06.24-2010.06.25].
Szerk.: Juhász Erika, Szabó Irma, Csokonai Kiadó : Debreceni Egyetem : KultúrÁsz Közhasznú Egyesület, Debrecen, 128-135, 2010. ISBN: 9789632602264
19. **Tamusné Molnár V.:** Diákviseletek a Debreceni Református Kollégiumban.
Tanulmányok (Kólcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola, Debrecen). 2008/2009, 7-12, 2010.
ISSN: 1217-5692.
20. **Tamusné Molnár V.:** Művészet és nevelés Mitrovics Gyula pedagógiai életművében.
Tanulmányok (Kólcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola, Debrecen). 2007/2008, 20-29, 2009.
ISSN: 1217-5692.
21. **Tamusné Molnár V.:** A Debreceni Református Kollégium szerepe a debreceni képzőművészet és rajztanítás kialakulásában és folyamatában (a kezdetektől 1945-ig).
In: Értékkörzés és értékkeremtés : XI. Apáczai-Napok nemzetközi tudományos konferencia, Győr, 2007. október 18-20. : tanulmánykötet [elektronikus dokumentum]. Szerk.: Lőrincz Ildikó, NYME Apáczai Csere János Kar, Győr, [5], 2008. ISBN: 9789639883123

22. **Tamusné Molnár V.**: Képzőművészet és mecenatúra a történelem tükrében.
Tanulmányok (Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola, Debrecen), 45-73, 2002. ISSN: 1217-5692.
23. **Tamusné Molnár V.**: A debreceni rézmetsző diákok tevékenysége a XIX. században.
In: Testvérműzsák : az Apáczai Napok Nemzetközi Konferenciája művészeti szekciójának előadásából. Szerk.: Borbély Károly, NYME ACSJ Tanítóképző Főiskolai Kar, Győr, 120-125, 2001.
24. **Tamusné Molnár V.**: A Debreceni Református Főgimnázium diákösszetételének vizsgálata (1907-1915).
Tanulmányok (Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola, Debrecen), 97-106, 2000. ISSN: 1217-5692.

További Közlemények

Magyar nyelvű könyv(ek) (1)

25. Szerk. Nanszákné Cserfalvi I., Rózsa L., Szele B., **Tamusné Molnár V.**, Vidáné Nagy E.:
Fogalmak a pedagógiában. KFRTKF, Debrecen, 65 p., 2003.

Magyar nyelvű könyvrészlet(ek) (8)

26. **Tamusné Molnár V.**: A debreceni tanítóképzés pedagógiai tárgyainak megújítása.
In: Tartalmi és módszertani újítások a tanítóképzésben. Módszertani segédanyagok pedagógiai, pszichológiai, tantárgypedagógiai tárgyak oktatásához [elektronikus dokutum]
Szerk.: Pinczésné Palásthy Ildikó, DRHE, Debrecen, [1-8], 2015. ISBN: 9789638429858
27. **Tamusné Molnár V.**, Pinczésné Palásthy I.: Pedagógus- andragógus szerepek és változásai.
In: Módszertani útmutató a sikeres munkavállalást elősegítő tanulási és szociális kompetenciák fejlesztéséhez. Szerk.: Szűcs Enikő, Tolnay Tímea, Partium Kiadó, Nagyvárad, 29-77, 2012.

28. **Tamusné Molnár V.**: A gyakorlatorientált múzeumpedagógiai képzés a Debreceni Egyetem Koltsey Ferenc Tanítóképző Intézetében.
In: Új múzeumpedagógiai törekvések a hazai felsőoktatásban és a múzeumi gyakorlatban. Szerk.: Foghtóy Krisztina, Pirka Veronika, Kempf Katalin, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 99-114, 2012. ISBN: 9789633121139
29. Kathyné Mogyoróssy A., Rózsáné Szabó D., **Tamusné Molnár V.**: Gondolatok a fenntarthatóság pedagógiájáról.
In: Projektpedagógia-Projektmódszer. Szerk.: Hegedűs Gábor, KFTKFK, Kecskemét, 56-70, 2010.
30. Ford., **Tamusné Molnár V.**: Az oktatási reformok eredete és problémái.
In: Oktatás és társadalom. Szerk.: Kozma Tamás, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 187-197, 2004. ISBN: 9634727999
31. Pusztai G., **T. Molnár V.**, Torkos K.: Felekezeti felsőoktatás a Tiszántúlon.
In: Intézményi kutatások a felsőoktatásban. Szerk.: Bojda Beáta, DE Neveléstudományi Tansz., Debrecen, 230-260, 2002. ISBN: 9634727182
32. **Tamusné Molnár V.**: A kultúra szponzorálása napjainkban.
In: Felnőttoktatás, ifjúság, művelődés : (A Debreceni Egyetem Művelődéstudományi és Felnőttnevelési Tanszékének tanulmányai). Szerk.: Rubovszky Kálmán, [Debreceni Egyetem], Debrecen, 172-185, 2001. ISBN: 9634726410
33. **T. Molnár V.**: Debrecen kiállítóhelyei a rendszerváltás után.
In: Kihívások és közvetítések : a Debreceni Egyetem Művelődéstudományi és Felnőttnevelési Tanszékének tanulmányai. Szerk.: Éles Csaba, Kálmán Anikó, Debreceni Egyetem, Debrecen, 98-103, 2000. ISBN: 9634725465

Idegen nyelvű, hazai könyvrészlet(ek) (1)

34. **T. Molnár, V.**: Lifelong Learning in Women's lives - A New Challenge in European Societies.
In: Nézőpontok és láttelek : A Debreceni Egyetem Művelődéstudományi és Felnőttnevelési Tanszékének tanulmányai. Szerk.: Éles Csaba, [Debreceni Egyetem], Debrecen, 44-56, 2003.

Idegen nyelvű, külföldi könyvrészlet(ek) (1)

35. **Tamusné Molnár, V.**: Schimbări în structura rolurilor de pedagog-andragog.
In: Módszertani útmutató a sikeres munkavállalást elősegítő tanulási és szociális kompetenciák fejlesztéséhez = Îndrumător metodologic pentru dezvoltarea competențelor sociale și de învățare în vederea facilitării accesului pe piața muncii. Szerk.: Szűcs Enikő, Tolnay Tímea, Partium Kiadó, Nagyvárad, 173-182, 2012. ISBN: 9786068156323

Magyar nyelvű közlemény(ek) hazai folyóiratban (6)

36. **Tamusné Molnár V.**, Andrassy M.: Médiapedagógiai ismeretek a tanítóképzésben.
Magyar Ref. Nev. 12 (1), 55-64, 2011. ISSN: 1585-7565.
37. **Tamusné Molnár V.**: Háborús évek és nevelés.
Módszert. Közl. 47 (2), 84-87, 2007. ISSN: 1219-0608.
38. **Tamusné Molnár V.**: Személyiségfejlesztés múzeumi órákon.
Módszert. Közl. 44 (5), 218-223, 2004. ISSN: 1219-0608.
39. **T. Molnár V.**: A képzőművészeti élet intézményrendszere a rendszerváltás utáni Debrecenben.
Debr. Déli Múz. évkv. 75, 327-355, 2001. ISSN: 0418-4513.
40. Pusztai G., **T. Molnár V.**, Torkos K.: Felekezeti felsőoktatás Észak-Kelet Magyarországon : A harmadfokú oktatás kiterjedésének oktatói percepciója.
Educatio. 9 (3), 611-620, 2000. ISSN: 1216-3384.
41. **T. Molnár V.**: Művésztelepi mozgalom Hajdú-Bihar megyében a rendszerváltás után.
Symposion. 1 (1), 58-62, 1999. ISSN: 1219-3976.

Magyar nyelvű konferencia közlemény(ek) (10)

42. **Tamusné Molnár V.**: A művészeti nevelés kérdései Karácsony Sándor életművében.
In: Oktatás határhelyzetben : absztraktfüzet. Szerk.: Balogh Brigitta, [Partiumi Keresztény Egyetem], [Nagyvárad], 24, 2016.

43. **Tamusné Molnár V.:** A múzeumok szerepe a debreceni Kólcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola múzeumpedagógiai képzésében.
In: Zsibongó Múzeum - szimpóziumkötet. Szerk.: Szabolcs Éva, Foghty Krisztina, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 93-101, 2011. ISBN: 9789633120170
44. **Tamusné Molnár V.:** Napjaink múzeumpedagógiai törekvései Debrecenben.
In: Értéktörzés és értéktéremtés : XI. Apáczai-Napok nemzetközi tudományos konferencia, Győr, 2007. október 18-20. : tanulmánykötet [elektronikus dokumentum]. Szerk.: Lőrincz Ildikó, NYME Apáczai Csere János Kar, Győr, 94-98, 2008. ISBN: 9789639883123
45. **Tamus I., Tamusné Molnár V.:** Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiája és a kisiskolás gyermekek : egy múzeumpedagógiai projekt bemutatása.
In: Értéktörzés és értéktéremtés : XI. Apáczai-Napok nemzetközi tudományos konferencia, Győr, 2007. október 18-20. : tanulmánykötet [elektronikus dokumentum]. Szerk.: Lőrincz Ildikó, NYME Apáczai Csere János Kar, Győr, 355-358, 2008. ISBN: 9789637287183
46. **Tamusné Molnár V.:** A múzeumpedagógia helyzete a csatlakozás utáni Magyarországon.
In: Esélyek és kihívások az Európai Unióban : Apáczai-napok 2004 : nemzetközi tudományos konferencia : tanulmánykötet. Szerk.: Varga Józsefné, Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Kar, Győr, 8-14, 2005. ISBN: 9637287140
47. **Tamusné Molnár V.:** Múzeumi gyűjtemények az iskolák szolgálatában az Európai Unió országaiban.
In: Apáczai Napok 2003 : nemzetközi tudományos konferencia. Szerk.: Bánhidí Miklós, Beyer István, Csóka Géza, Lőrincz Ildikó, Siposné Major Erika, NYME ATFK, Győr, 196-202, 2004.
48. **Tamusné Molnár V.:** A MATRA-program.
Tanulmányok (Kólcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola, Debrecen), 80-86, 2004. ISSN: 1217-5692.
49. **Tamusné Molnár V.:** Docensek a múzeumban.
Tanulmányok (Kólcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola, Debrecen), 87-90, 2004. ISSN: 1217-5692.
50. **Tamusné Molnár V.:** Személyiségfejlesztés múzeumi órákon.
In: Az európai tanulási tér és a magyar neveléstudomány III. Országos Neveléstudományi Konferencia, Budapest, 2003. október 9-11. : program, tartalmi összefoglalók. Szerk.: Buda András, Holik Ildikó, Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottság, Budapest, 361, [2003].

51. **Tamusné Molnár V.:** A pedagógusképzés helyzete Magyarországon.

Tanulmányok (Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola, Debrecen), 79-89, 2002. ISSN: 1217-5692.

A DEENK a Jelölt által az IDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2016.05.02.

